

QADIN MƏHKUMLARIN ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ONUN TƏDQIQINƏ ƏSAS YANAŞMA

Qadın məhkumların şəxsiyyətinin tədqiq olunması, onun dəyərlər sisteminin və şəxsiyyətini səciyyələndirən fərdi psixoloji xüsusiyyətlərin öyrənilməsi müasir penitensiar psixologiyada öz aktuallığı ilə seçilən problemlərdəndir.

Qadınların cinayi davranışları bütün cəmiyyətə mənfi təsir göstərir, ona görə ki, bu cinayət onun əsas özəyi olan ailədə və mənəvi-psixoloji atmosferdə özünü biruzə verir. Hal-hazırda qadınların kriminal davranışının strukturunda törədilmiş ağır və xüsusilə ağır cinayətlərin sayının artması, cinayətkarların yaşının azalması kimi neqativ tendensiyalarla müşahidə olunur. Məhz qadın cinayətkarlığının, onun mahiyyətinin, məhkum edilmiş qadınların psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi bu növ cinayətkarlığın qarşısının alınması üçün adekvat tədbirlər görmək imkanı yaradacaqdır.

Cinayətkarlıq - tarix boyu dəyişilən, cinayət-hüquqi mahiyyətli, müəyyən dövr ərzində müvafiq dövlətlərdə törədilən cinayətlərin məcmusundan ibarət olan, kəmiyyət və keyfiyyət göstəriciləri ilə xarakterizə edilən neqativ sosial hadisədir [4].

Cinayətkarlıq eyni zamanda özünün qanunauyğunluqları, kəmiyyət və keyfiyyət xüsusiyyətləri ilə seçilən, cəmiyyətə və insanlara neqativ təsiri ilə nəticələnən və onun üzərində spesifik dövlət və ictimai nəzarət tədbirləri tələb edən, cəmiyyətində mövcud olan mənfi hüquqi hadisə kimi başa düşülür.

Əslində cinayət həm cəmiyyət hadisəsi, həm də onun konkret üzvlərinə zərər yetirən neqativ bir haldır.

Qadın cinayətkarlığının öyrənilməsi bir müstəqil problem kimi yalnız son illərdə formalaşmağa başlamışdır. Görünür ki, bu kriminoloji məlumatın çoxalması və əsasən də tədqiqat dairəsinin dərinləşdirilmək və genişləndirmək istəyi ilə bağlıdır.

XX əsrin əvvəllərində və inqilabdan sonrakı ilk illərdə qadın cinayətkarlığı xüsusi diqqət cəlb etmirdi, qadınlar az cinayət törədirdilər və onların ictimai sosial fəaliyyəti aşağı idi. Ancaq qadın cinayətkarlığı tam diqqətdən kənar qalmırdı. Buna sübut ilk növbədə M.N.Gemetin işləridir. Gemet öz tədqiqatlarında təkcə XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində qadın cinayətkarlığı barədə olan statistik məlumatları deyil, eləcə də onun səbəblərini izah etməyə çalışırdı. M.N.Gemet törədilən cinayətlərin statistikasını cinsə görə təhlil edərək eyni zamanda qadınları kişilərlə müqayisədə daha cinayətkar hesab edən Lombrozonun antropoloji məktəbinin ünvanına bir sıra düzgün olan tənqidi qeydlər vermişdir. Qadının fiziki və üzvi inkişafının kişilərə nisbətən daha aşağı pillədə durmasını əsas götürən Lombrozo cinayətkarlığı daha çox qadınlardan gözlənməli olduğunu söyləyirdi [15].

Qadın cinayətkarlığı haqqında statistik məlumatların ətraflı təhlili aparılan işlər arasında, M.N.Zaymentonun “Nigah, ailə və cinayətkarlıq” adlı kitabında xüsusi olaraq qeyd olunur. Burada cinayət törətmiş kişilər və qadınlar haqqında müxtəlif sosial-demoqrafik məlumatlar tapmaq olar və hər ikisi barədə göstərilən məlumatlar həmişə müqayisə edilir. Amma ümumiyyətlə, bu qadın cinayətkarlığının öyrənilməsinin o zaman üstün olan səviyyəsi idi. Qadın cinayətkarlığının öyrənilməsi məsələsinə V.A.Serebryakov da önəmli diqqət yetirmişdir. Onun fikrinə görə “cinayətkarlığın cinsə görə fərqləndirilməsinin əsaslarını mürəkkəb bir kompleks şəkildə birləşən, qadınların evdə, istehsalatda və s. sahələrdə məşğulluğunda təzahür olunan müəyyən spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alaraq, kişi və qadın davranışını müəyyən edən sosial faktorlar arasında axtarmaq lazımdır”. Qadın cinayətkarlığının psixoloji aspektdən təhlilində V.A.Vnukovun, B.S.Menkovski, A.K.Zverbuli və E.V.Seredanın tədqiqatları daha çox diqqəti cəlb edir. Belə ki, Y.A.Vnukovun qeyd edirdi ki, “qadın cinayətkarlığı kişi cinayətkarlığından miqyasına görə, cinayətlərin xarakterinə və onların nəticələrinə, törədildiyi sahəyə, qadınların cinayətin törədilməsində rolu ilə, cinayətin qurbanının seçimi, ailə, məişət və bununla bağlı olan şəraitin onlar tərəfindən törədilən hüquq pozuntularına təsiri ilə fərqlənir. Bu xüsusiyyətlər tarixən qadının ictimai əlaqələr sistemində tutduğu yer, onun sosial rolları və funksiyaları, bioloji və psixoloji xüsusiyyətləri ilə bağlıdır” [8].

Qadın cinayətkarlığı dinamikası dalğalı xarakter daşıyır. Qadın cinayətkarlığı həddi-buluğa çatmamış şəxslər tərəfindən törədilən cinayətlə sıx əlaqəlidir və ən dəhşətli odur ki, yeniyetmələrin hərəkətləri adətən tamamilə düşünülməmiş və onların fikrincə “obyektiv” həyat zərurəti təsirindən törədilmiş olur.

Hüquqi ədəbiyyatlarda qeyd edilir ki, cinayət törədərkən sərxoş olan qadınların sayı kişilərdən dəfələrlə azdır. Hətta V.N.Kudryavtsev öz tədqiqatlarında qadınların kişilərdən daha impulsiv və daha emosional olduğunu qeyd edirdi. Ailə münasibətləri ilə bağlı törədilən cinayətlər qadınlarda uzun və dərin davam edən travmaların yaranmasına gətirib çıxara bilər. Qadınlar onlar üçün təhlükəli həyat şəraitinin olmasını özləri və yaxınları üçün təhdid kimi qiymətləndirə bilərlər [11].

Hüquqazidd hərəkətlər müdafiə xarakteri daşıyır, məqsədi isə burada özünü və ailəsini xoşagəlməz vəziyyətlərdən müdafiə etməkdir.

Məlumdur ki, qadın psixologiyasında özünə diqqəti cəlb etmək arzusu kimi keyfiyyət xarakteristikaları formalaşır. Qadın üçün onun digər şəxslər tərəfindən qiymətləndirilməsi və onun qarşı tərəfdə necə təəssürat yaratması həddindən artıq vacibdir. Əksər qadınlar üçün onların davranışlarında nümayişkaranəlik kimi keyfiyyət xüsusiyyətləri xarakterikdir. Nümayişkaranəlik cinayətkar qadınlara da məxsusdur, ancaq onlarda bu əsasən özünü təsdiqləmə funksiyasını yerinə yetirir [10].

Özünü təsdiqləmə ehtiyacı insan davranışının ən əsas stimullarından biridir. Cinayətkar qadınlarda bu ehtiyac onların beyinlərinə həkk olunaraq, onların bütün həyat tərzinə və davranışlarına təsir göstərir. Cinayətkar qadınlar üçün özünü təsdiqləmə - həyatda var olmaları, həyatdakı yerlərinin mövcudluğu kimi özünü ehtiva edir.

⁶¹ BDU-nun dosenti

V.P.Revin və E.V.Kunz qeyd etmişlər ki, qadınların ehtiyacları və maraqları əsasən onların ailədə, kollektivdə və cəmiyyətdə yerinə yetirdikləri sosial rolları ilə bağlıdır. Mənfi xarici amillər onlara ailəli olub-olmamasından asılı olaraq müxtəlif formada təsir edir. Mənfi xarici amillər əsasən ailəsi olmayan qadın kateqoriyasına daha güclü təsir edir və bu da şəxsi həyatda narazılıqlarla nəticələnir. Bu narazılıqlar qıcıqlanma, aqressiya və s. kimi bir çox yersiz cavab reaksiyalarına səbəb olur [10].

G.G.Şiliantsov belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, kişi cinayətkarlar ilə müqayisədə qadın cinayətkarlarının əksəriyyəti üçün assosial ustanovkalar daha az xarakterikdir. Buna səbəb olaraq onların sabit cinayətkar əqidələrinin və dərin qüsurların olmaması sosial-psixoloji uyğunlaşmaların zədələnməsinə baxmayaraq əsas götürülür.

Sərxoş vəziyyətdə cinayət törədən qadınların sayı kişilərdən dəfələrlə azdır. Cinayətkar qadınlar cinayəti törədən zaman, onun ağırlığından, hüquqi vəziyyətindən və gələcək nəticələrindən asılı olmayaraq cinayəti nə səbəbə görə törətdiklərini və onları gözləyəcək cəzanı da öz-özlüyündə müəyyənləşdirirlər.

Cinayət törətmiş qadınların psixoloji xüsusiyyətlərini öyrənərkən, qadın cinayətkarlığını tədqiq edən araşdırmaçılar zorakı cinayətlərin motivasiyasının tamahkar cinayətlərin motivasiyasından fərqli olduğunu müəyyən etmişlər.

Adətən tamahkar məqsədlə cinayət törədən qadınlarda ola biləcək ehtimalı proqnozlaşdırma, yəni bu və ya digər situasiyanın inkişafı ehtimalını öncədən düzgün müəyyənləşdirilməsi pozulur. Bundan əlavə, məhkum qadınların bu kateqoriyasına ümumi qəbul edilmiş normalara etinasızlıq, şişirdilmiş özünəqiymət, yüksəlmiş emosionallıq, özünəməhəbbətə can atma xasdır. Ancaq tamahkar məqsədlə cinayət törədən qadınlarda cinayət törətdikləri üçün vicdan əzabı çəkmək, özünü təqsirli bilmək, günah hissi və s.kimi xüsusiyyətlər də xarakterikdir.

L.A.Melikişvili tərəfindən aparılan tədqiqatda göstərilir ki, qadın cinayətkarların şəxsi xüsusiyyətləri müxtəlif davranış motivlərinin formalaşmasına təsir edir. Onlar əsasən cinayəti düşünülməmiş səviyyədə törədirlər. Əsas psixoloji xarakteristikaya və aparıcı motivə görə zorakı cinayətlər törətmiş qadınları o iki tipə ayırmışdır:

Birinci tip müdafiə olunan tiptir. Bunlarda başqalarına qətl və ya ağır bədən xəsarəti yetirməsinin ən əsas motivi olaraq digər insanlar tərəfindən törədilə biləcək hüquqazidd əməllərdən müdafiə olunmaq məqsədi ilə baş verən cinayət davranış kimi xarakterizə edilir. Bu qadın cinayətkarlar demək olar ki, tez-tez ərtafdakıların ona düşmən mövqeyindən yanaşdığını hiss edirlər. Məhz bu səbəb onların cinayət davranışının əsasını təşkil edir.

Cinayətin motivi olaraq özünün “mən olmasının”, sosial və bioloji statusunun qorunması çıxış edir.

İkinci tip asılı tiptir. Onun nümayəndələri özünüqiymətləndirmənin aşağı olması, inamsızlığı, kişilərdən sosial və psixoloji cəhətdən asılılığı ilə xarakterizə olunur.

L.A.Melikişvili eyni zamanda qeyd edirdi ki, məhkum qadınların arasında nevroitik pozuntları olanların sayı kifayət qədər çoxdur. Onların arasında manikal - depressiv halları daha çox yayılıb. Bu zaman onlar öz gələcəklərini çox tutqun bir aləmdə görürlər. Əlbəttə ki, burada həbsxanada olmağın da təsiri böyükdür [11].

A.İ.Ushatikovun və B.B.Kazakanın fikrinə görə, cinayət törətmiş qadınlar konkret situasiyalara çox emosional reaksiyaların mövcudluğu, fərdi baxışlarının və ustanovkaların olmaması, yüksək özünüqiymətləndirmə və egoizmi ilə seçilir. Müəlliflər qeyd edirlər ki, cinayətkar qadınların psixologiyasının xüsusiyyətləri onların şəxsiyyətinin yönündə, spesifik ehtiyaclarında, kişilərdən çox maddi rifahı və komfortu, rahatlığı sevmələrində təzahür olunur. T.N.Volkova hesab edir ki, “əksər hallarda qadın cinayətlərinin motivi olaraq uzunmüddətli ailə münaqişələri zəminində törədilən cinayət davranışları üstünlük təşkil edir. Bu qadınların motivi olaraq isə inciklik, tamah, qısqanclıq və s.kimi motivlər çıxış edir” [10].

Cinayət törətmiş qadınların kriminal motivasiyası özünə məxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Onlar digər qadınlara nisbətən daha az impulsiv olurlar, günahkarlıq hissi isə tamamilə olmur. Bu qadınların intellekt səviyyəsinin yüksəkliyi və öz davranışlarında inadkar olmaları ilə seçilir. Eyni zamanda şəxsi əmlakın oğurluğunun, dövlət və ictimai əmlakın talanmasının qadınlar tərəfindən törədilməsinin ən yayılmış motivi yaxın ətrafda yaşayanlardan pis yaşamamaq, özünü və öz yaxınlarını hər bir şeylə təmin etmək, özü üçün yaşamaq arzusudur.

Ümumiyyətlə cinayətkarlığın strukturunda qadınların nisbəti kişilərlə müqayisədə azdır. Bunun isə əsas səbəbi onların cəmiyyətdəki sosial rolları ilə izah edilir. Statistik məlumatlara görə 30-50 yaş arası qadınlar hüquq pozuntlarına daha çox meyllidirlər. Bununla belə məhkum qadınların orta yaş həddi kişilərdən yüksəkdir. Qadınlar da kişilər kimi eyni cinayətlərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunurlar. Bununla belə, qadınlar kişilərdən fərqli olaraq, cinayətin törədilməsinə daha hərtərəfli və dəqiq hazırlaşır və hər bir şeyi ölçüb biçirlər. Kişilər əksər hallarda cinayəti alkoqol və narkotik vasitələrin təsirindən yaranan ehtiras, qısqanclıq, qəzəb və s. hallarda törədirlər.

Cinayətkarlıq- sosial hadisədir və buna görə də onun səbəbləri də öz xarakterinə görə sosialdır. Cinayətkarlığın səbəbləri real mövcud olan, təməl və üstqurum qaydasında qurulan, qanunauyğunluqlarla cinayətkarlığı sosial hadisə kimi yaradan və təkrarlayan, sosial münasibətlərin dərinliyində kök salan və eləcə də səbəblərin yaranması və fəaliyyətini asanlaşdıran şərtlər kimi çıxış edən halların məcmusudur. Cinayətkarlığın səbəbləri cəmiyyət həyatının konkret şərtləri ilə sıx bağlıdır. Qadının sosial münasibətlər sistemində yeri, onun rolu və funksiyaları böyük əhəmiyyət kəsb edir, ona görə də nə qədər kədərləndirici olsa da, qadın cinayətkarlığı ictimai inkişaf gedişatında daim yaranan qaçılmaz və təbii hadisədir. Qadın cinayətkarlığının mövcudluğuna, onun ictimai təhlükəsizliyinin artmasına, qəddarlığın və aqressivliyin təzahür olunmasına şərait yaradan bir sıra faktorlar mövcuddur.

Qadın cinayətkarlığının səbəbləri arasında aşağıdakı hadisələri və prosesləri qeyd etmək olar:

1. narkomaniya, alkoqolizin, fahişəlik, tüfeylilik və dilənçilik kimi antisosial hadisələrin artması
2. sosial institutların əsasən də ailənin zəifləməsi

3. ictimai istehsalatda qadınların fəal iştirakı

4. cəmiyyətdə gərginliyin artması, qarşıdurma və düşmənçilik hissini yaranması

Demək olar ki, bütün qadın cinayətkarlığına səbəb olan sadalan bu hadisələr, bir- biri ilə sıx bağlanır və yavaş-yavaş ölkədə baş verən qlobal mədəni, sosial, iqtisadi dəyişikliklərin təsiri altında güclənir. İctimai istehsalatda qadınların fəal iştirakı kimi qadın cinayətkarlığına səbəb olan hər bir hadisə və prosesi dəqiq araşdırmaq zəruridir [13].

Qadınlar əvvəlki illərlə müqayisədə ictimai istehsalatda daha çox çalışmağa başlamış, və bunu nəticəsi olaraq ictimai həyatda fəallaşmışlar. Ağır və az ixtisaslı işlərin demək olar ki, yarısı “zərif məxluqların” üzərinə düşür. Qadınlar gecə növbəsində işləyirlər, bənna, yol fəhləsi və s. kimi - kişi sənətlərinə yiyələnirlər. Qadın zəhməti kişi zəhməti ilə bərabər istifadə olunur, iş gününün müddəti və hasilat norması da bərabərdir.

Ancaq qadınlar fiziki cəhətdən daha zəif olaraq yüksək səs və titrəmə, normadan az işıqlanma, qaz və toz, qeyri-qənaətbəxş temperatur rejimi kimi mənfi təsirlərə daha da həssasdırlar.

Nəticədə belə demək olar ki, qadınların ağır, aşağı dərəcəli peşələrlə məşğulluğunun ciddi kriminogen nəticələri ola bilər. Ona görə ki, belə halda işçi öz işinə dəyər vermir, asanlıqla onu atır və son nəticədə dolanışıq mənbəyi oğurluq, faizlik və s. olur.

İlkin olaraq onu qeyd etmək olar ki, avaraların, oğruların və fahişələrin sıraları kənd və qəsəbələrdən şəhərə yüngül həyat tərzini axtarmağa gələnərlə dolur. Hər kəs bilir ki, kənd yerlərində əl əməyinin böyük rolu var, orada tibb, ticarət, mədəni - məişət sahələrində xidmət, şəhərə nisbətən, aşağıdır, əyləncələr azdır, evlərdə şərait rahat deyil. Bir çox kəndlər mədəni və sənaye mərkəzlərindən uzaqda yerləşir. Nəticədə qadınların sosial dəyişməsi baş verir ki, bu hadisə də cəmiyyət üçün mənfi nəticələr yaradır.

İkinci qadın cinayətkarlığına təsir edən əhəmiyyətli hadisə, sosial institutların, birinci növbədə, ailənin zəifləməsidir. Qadın peşə fəaliyyətini ailə və analıq qayğıları ilə birləşdirmək məcburiyyətində qalır.

Nəticədə o, həmişə artıqlaması ilə çalışır, daim yorğunluq, əsəb gərginliyi, psixi pozğunluqlar və s. keçirir. Qadın ailəsini, işini dəyərləndirmir, asanlıqla onları atır və antisosial həyat tərzini sürməyə başlayır. Ailənin dağılması qadının qadın rollarını və vəzifələrini yerinə yetirməməsi kimi qiymətləndirilir. Özünün yaxud valideyinlərin ailəsi müəyyən dərəcədə davranışın və ümumi həyat tərzinin əvvəlki tənzimləyicisini itirir, onun nəzarət qabiliyyətini azaldır.

Qadın cinayətkarlığını yaradan üçüncü amil cəmiyyətdə insanların gərginliyinin, narahatçılığının artmasıdır. Məhz bu hadisələr insanlarda onları mümkün olan hücumdan, kənar hədədən müdafiyyə edilməsi üçün aqressiya hissi yaradır. Özlərini və öz yaxınlarını fiziki hədələrdən qorumaq istəyi zorakı cinayətlər törədilməsinə gətirib çıxarır.

Paxillıq, özünə, öz vəziyyətinə inamsızlıq, maddi durumun aşağı olmasına görə həyacan isə, gəlir əldə etmək yönli cinayətlərin törədilməsinə aparır. Məsələn, uşağın sağlamlığı üçün narahatlıq keçirən ana istehsalatda oğurluq edə bilər, o cümlədən, ərzaq məhsullarının oğurlaya bilər. Qadınlar hər hansı bir hədəyə, onların sosial statusunun aşağı salınmasına, real və xəyali küskünlüyə daha həssas və qorxaqdırlar, odur ki, asanlıqla qorxu və həyacana düşə bilərlər.

İctimai əxlaq vəziyyəti qadınlar tərəfindən törədilən cinayət və kiçik hüquq pozuntularına məhvedici təsir edir. Yaxşı və pis, icazəli və icazəsiz, layiqli və layiqsiz, arzuolunmaz və təqdirəlayiq arasında fərqlər silinir. Nəticədə çoxlarında utancaqlıq hissi, törətmiş olduğunda təqsirinə görə həyacanlanmaq, öz hərəkətlərini mənəvi dəyərlər çərçivəsində düşünmək istəyi yox olur. Alkoqolizmin və narkomanianın təsiri insana sarsıdıcı zərbə vurur. Bu xüsusilə qadınlar üçün əsasən hamilə qadınlar üçün zərərli. Spirtli içki aludəçisi olan qadınlar artıq cinayətkardılar, ona görə ki, onlar çətin ki, cəmiyyət üçün tam dəyərli üzv ola biləcək qüsurlu uşaqlar dünyaya gətirirlər. Bu ana artıq öz uşaqlarının və üzvü olduğu cəmiyyətin qarşısında günahkar hesab olunur, onlar spirtli içkilərdən istifadə edərək öz uşaqlarına və dövlətə zərər vururlar.

Bu dairədən olan əksər qadınlar xuliqanlıq, oğurluq, quldurluq, dövlət və ictimai əmlakın talanması, zöhrəvi xəstəlikləri yayma və yaxud belə xəstəliyin müalicəsindən yayınma, pasport rejiminin pozulması kimi cinayətlər törədirlər.

Qadınların antisosial cinayətkar davranışı bütövlükdə cəmiyyətə əhəmiyyətli dərəcədə zərər vurur və əsas sosial təməllərini məhv edir. Mənəviyyətin aşınması, iqtisadi çətinlik, insanlar arasında gərginliyin artması, əsas sosial institutların, xüsusilə ailənin zəifləməsi ilə əlaqədardır. Ölkədə baş verən qlobal dəyişikliklər, dünyadakı iqtisadi böhran insanlarda münafiqşəyə meyillik, aqressivlik, qəzəb kimi hissələrin artmasına səbəb olub. Təbiidir ki, bu amillər ümumən cinayətkarlığın, eləcə də qadın cinayətkarlığının artmasına səbəb olmaya bilməz. Qadın cinayətkarlığını tədqiq edən alimlər bu cinayətkarlığın əsasında psixoloji, sosial və bioloji xarakterli səbəblərin olduğunu qeyd edirlər.

A.Ketle qadınların cinayətkarlığının göstəricilərinin aşağı olmasını təkcə onların fiziki zəifliyi ilə deyil, həm də ictimai həyatdan uzaq olmaları, ailə vəzifələrinin çərçivəsində hərəkət etmələri ilə başa salırdı.

Ç.Lombrozo bu təzahürü başqa cür izah edirdi. O qadınların cinayətkarlığını kişilərininki ilə müqayisədə aşağı intensivliyini qadın orqanizminin və xarakterinin xüsusiyyətləri, qadın təbiəti, onların “bioloji cəhətdən geridə qalmaları” ilə bağlayırdı. Qadın cinayətkarlığının səbəbləri ictimai inkişafın ziddiyyətləri ilə bağlıdır [16].

Cəza çəkən qadınlar üçün ailə böyük dayaqdır. Lakin cəza çəkəndən sonra kişilərin çoxunun ailəsi qaldığı halda, qadın-cinayətkarların ailəsi dağılır. Yenidən ailənin qurulması isə az hallarda mümkün olur. Beləliklə, cəza çəkən qadınların psixi stressləri, sosial münasibətləri kişilərinkindən fərqli olaraq tez dağılır. Buna görə, qadınların və uşaqların sosial müdafiəsi üçün penitensiar sistemdə demokratik islahatlar aparılmalıdır.

Qadın cinayətkarların davranışında, emosional aləmində baş verən dəyişikliklər islah-əmək müəssisəsində nəzərə alınmır. Halbuki məhkumu islah etmək, onun kriminal davranışını determinə etmiş psixi keyfiyyətləri dəyişmək, onun sərvət

dəyərlərində dəyişiklik yaratmaq, yenidən qurmaq, buna qədər pozulmuş sosial dəyərləri onun vicdanı sahasına daxil etmək deməkdir. Məhz bunun üçün ilk növbədə hər bir qadın cinayətkarın şəxsi xüsusiyyətlərinin psixodiagnostikasını, onların ümumi və hüquqi sosializasiyasındakı konkret qüsurları, həm də psixi özünü tənzimləmədəki qüsurları müəyyənləşdirmək tələb olunur. Digər tərəfdən uzun müddətli fərdi psixoloji-pedaqoji korreksiyanı, psixoterapiya tədbirlərinin keçirilməsini də nəzərdən qaçırmaz.

Qadın cinayətkarların şəxsiyyətinin fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi təkcə hüquqazidd əməllərin səbəbini aydınlaşdırmaq üçün yox, həm də onların affektiv islahının, eləcə də korreksiya proqramının həyata keçməsi üçün olduqca vacibdir.

Beləliklə cinayət törətmiş qadınların resosializasiyası və yeni cinayətlərinin qarşısının alınması istiqamətində işin təşkili, bir-biri ilə əlaqəli olan mərhələlərdən təşkil edilmiş, qadınlarda aktiv həyat pozisiyasının formalaşmasına yönəlmiş psixoloji və tibbi effektiv islah və sosial tədbirlər kompleksinin birləşməsindən ibarət olmalıdır. Bu yanaşma cinayətkarlığın qarşısının alınmasını daha səmərəli edərək, residiv cinayətlərin dərəcəsinin azalmasına imkan yaradacaqdır.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Bakı: Hüquq yayın evi, 2016, 688 s.
2. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı: Maarif, 2002, 642 s.
3. Bayramov Ə.S., Əliyev B.N. Hüquq psixologiyası. Bakı: Təhsil, 2012, 656 s.
4. Аминов И.И. Юридическая психология. – М.: Юнити, 2007. – 415 с.
5. Асмолов А.Г. Деятельность и установка. М. 1979
6. Бодалев А.А. Теоретические и прикладные проблемы психологии познания людьми друг друга. Краснодар. 1975
7. Бухановский А.О., Андреев А.С. Структурно динамическая иерархия пола человека. Ростов/Дону. 1993
8. Васильев В.Л. Юридическая психология. М.1991
9. Васильев В. Л. Психологические основы организации труда следователя. Волгоград. 1976
10. Волков Б.С. Мотивы преступлений (уголовно- правовое и социально психологическое исследование). Казань. 1982.
11. Гармаш А., Королева С. Женщина в системе уголовного правосудия
12. Гульдман В.В. Мотивация преступного поведения психопатических личностей: Криминальная мотивация. - М., 1986
13. Деев, В.Г. М.П.М. Прокопов. - М.: Юридическая литература, 1977. - 223с. Долгова, А.И. Криминология /
14. Криминальная мотивация. Под ред. В.Н.Кудрявцева. М.1986
15. Ломброзо Ч. Преступление. МЛ 994
16. Hopkins, Burke Roger . An Introduction to Criminological Theory. Oxon, Taylor & Francis 2011

Açar sözlər: Cinayətkar, şəxsiyyət, məhkum, penitensiar, psixoloji, xarakter, hüquqazidd, cinayət-hüququ, tendensiya, kriminal, resosializasiya, pozisiya, psixodiagnostika, affekt, davranış, emosiya, residiv, psixoterapiya

Key words: Criminal, personality, convict, penitentiary, psychological, character, illegal, criminal law, tendency, criminal, resocialization, position, psychodiagnostics, affect, behavior, emotion, relapse, psychotherapy

Ключевые слова: преступник, личность, осужденный, пенитенциарный, психологический, характер, незаконный, уголовный закон, склонность, преступник, ресоциализация, позиция, психодиагностика, аффект, поведение, эмоция, рецидив, психотерапия.

Qadın məhkumların şəxsiyyəti və onun tədqiqinə əsas yanaşma

Xülasə

Qadın məhkumların şəxsiyyətinin psixoloji xüsusiyyətlərinin, xarakterik cəhətlərinin, tipologiyasının, qadın cinayətkarların şəxsiyyətinin müht və s. amillərin təsiri nəticəsində formalaşması məqalədə öz əksini tapmışdır.

Təqdim edilən məqalədə ümumilikdə qadın cinayətkarlığının inkişafı və son illərdə təsvir olunmuş cinayət əməlləri üzrə fərqli cinayətlərin baş verməsi cəmiyyəti narahat edən edən səbəblər məqalədə geniş şəkildə araşdırılmışdır. Qadınlarda cinayət davranışı sosial reallığın obyektiv və subyektiv amillərinin qarşılıqlı təsirləri ilə müəyyən edilir, onların arasında aparıcı rol ictimai nizam faktoru ilə müəyyən olunur.

Qadın məhkumların şəxsiyyətinin tədqiqi zamanı əsas əlamətlər olaraq qapalıq, tənqidə və şübhələnməyə meyillik, eyni zamanda ətrafdakı hadisələrə soyuq münasibət kimi xüsusiyyətlər bu məqalədə öyrənilməyə çalışılmışdır. Eyni zamanda məqalədə qadın cinayətkarlığının əsasında psixoloji, sosial və bioloji xarakterli səbəblərin olduğu qeyd edilir.

Məqalədə qadın cinayətkarlığı haqqında statistik məlumatların ətraflı təhlili aparılmış və burada cinayət törətmiş kişilər və qadınlar haqqında müxtəlif sosial-demoqrafik məlumatlar müqayisə edilmişdir. Digər tərəfdən uzun müddətli fərdi psixoloji-pedaqoji korreksiyanı, psixoterapiya tədbirlərinin keçirilməsinin də nəzərdən qaçırılmaması məqalədə öz əksini tapmışdır.

Личность женщин-заключенных и основной подход к ее исследованию

Резюме

Психологические особенности, характеристики, типология, личность женщин-правонарушителей и др. В статье отражено формирование влияния факторов.

В статье подробно исследуются причины обеспокоенности общества развитием женской преступности в целом и возникновением различных преступлений в последние годы.

Преступное поведение женщин определяется взаимодействием объективных и субъективных факторов социальной реальности, ведущая роль среди которых определяется фактором социального порядка.

В ходе исследования личности осужденных женщин в данной статье были предприняты попытки изучить такие черты, как замкнутость, склонность к критике и подозрительности как основные признаки, а также холодное отношение к окружающим событиям. В то же время в статье отмечается, что в основе женской преступности лежат причины психологического, социального и биологического характера.

В статье дается подробный анализ статистики женской преступности и сравниваются различные социально-демографические данные о мужчинах и женщинах, совершивших преступления. С другой стороны, в статье не следует упускать из виду длительную индивидуальную психолого-педагогическую коррекцию и психотерапию.

The personality of female prisoners and the main approach to its research

Summary

Psychological features, characteristics, typology, personality of female offenders, etc. The article reflects the formation of the influence of factors.

The article examines in detail the causes of public concern about the development of women's crime in general and the emergence of various crimes in recent years.

The criminal behavior of women is determined by the interaction of objective and subjective factors of social reality, the leading role among which is determined by the factor of social order.

In the course of the study of the personality of convicted women in this article, attempts were made to study such traits as isolation, a tendency to criticism and suspicion as the main signs, as well as a cold attitude to surrounding events. At the same time, the article notes that women's criminality is based on psychological, social and biological causes.

The article provides a detailed analysis of female crime statistics and compares various socio-demographic data on men and women who have committed crimes. On the other hand, the article should not lose sight of long-term individual psychological and pedagogical correction and psychotherapy.

Rəyçi: prof. L.Əhmədova